

Кошман Павел Рыгоравіч

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дэкан факультэта павышэння кваліфікацыі
і перападрыхтоўкі кадраў
МДПУ імя І. П. Шамякіна
г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь

Pavel Koshman

PhD in philology, Associate Professor,
Dean of the Faculty
of Advanced Training and Retraining
Mozyr State Pedagogical University
named after I.P.Shamyakin
Mozyr, Belarus
pauloko7h@gmail.com

АРГУМЕНТ МОВЫ Ё НАРАТЫВЕ БЕЛАРУСКАЙ САМАБЫТНАСЦІ
АЛЯКСАНДРА ЕЛЬСКАГА¹

THE ARGUMENT OF LANGUAGE IN THE NARRATIVE
OF BELARUSIAN IDENTITY OF ALEXANDER YELSKY

Артыкул прысвечаны праблеме фарміравання і пашырэння ўяўленняў аб культурнай самабытнасці беларускага народа ў літаратуры канца XIX ст. Паказваецца запатрабаванасць тэмы мовы ў навуковых і творчых пошуках А. Ельскага, вызначаецца ўнёсак пісьменніка ў папулярызацыю беларускага слова і прызнанне яго каштоўнасці для духоўнага сталення беларусаў. Аўтарская стратэгія рэпрэзентацыі беларускай мовы раскрываецца з пункту гледжання змястоўнага нападўнення і сродкаў выражэння. Выяўляюцца характарыстыкі, дадзеныя А. Ельскім мове як эстэтычнай, гістарычнай і сацыяльнай з'яве, адзначаецца іх скіраванасць на стварэнне адметнага вобліку Беларусі і абгрунтаванне гістарычных перспектывў беларускай супольнасці.

К л ю ч а в ы я с л о в ы: *Аляксандр Ельскі; беларуская літаратура XIX ст.; беларуская мова; беларуская самабытнасць; Беларусь; беларускі наратывў.*

The article is devoted to the problem of formation and expansion of ideas about the cultural identity of the Belarusian people in the literature of the late 19th century. The relevance of the topic of language in the scientific and creative research of A. Yelsky is indicated, the contribution of the writer to the popularization of the Belarusian word and recognition of its value for the spiritual maturation of Belarusians is determined. The author's strategy of representing the Belarusian language is revealed in terms of content and means of expression. The characteristics given by A. Yelsky to the language as an aesthetic, historical and social phenomenon are revealed, their focus on creating a distinctive image of Belarus and substantiating the historical prospects of the Belarusian community is noted.

К e y w o r d s: *Alexander Yelsky; Belarusian literature of the 19th century; Belarusian language; Belarusian identity; Belarus, Belarusian narrative.*

---

¹Артыкул падрыхтаваны пры фінансавай падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па дагаворы № 1410/2021 ад 22.03.2021 у рамках НДР «Нацыянальны наратывў у беларускай літаратуры XIX–XX стст: спецыфіка канструявання і мастацкай рэпрэзентацыі» (ДПНД «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы», 2021–2025 гг.).

У асобе А. Ельскага айчынная гісторыя апошняй трэці XIX ст. мае аднаго з найбольш яркіх прадстаўнікоў беларускага мастацтва слова, актыўнага папулярызатара яго набыткаў. На фоне агульнай невыразнасці тагачаснага літаратурнага руху творчасць пісьменніка вылучаецца мэтанакіраваным паглыбленнем у беларускую тэматыку, паслядоўным стварэннем і абгрунтаваннем наратыву беларускай самабытнасці.

Даследчыкі па праве лічаць А. Ельскага «заснавальнікам навуковага беларусазнаўства» [1, с. 448], адзначаюць «аграмадную ролю гэтае асобы ў станаўленні беларускага нацыянальнага руху ў апошняй чвэрці XIX ст.» [2, с. 19]. Маштабы спадчыны пісьменніка адкрываюць перад айчынай гуманітарнай навукай значную дзялянку для працы. Найноўшая бібліяграфія, у якую ўваходзяць выданні твораў пісьменніка [3; 4], артыкулы працытаваных вышэй літаратуразнаўцаў У. Казберука і М. Хаўстовіча, шэраг публікацый у перыядычным друку [5; 6], добра паказвае ёмістасць матэрыялу і разам з тым заахвочвае да яго праблемнага аналізу. Так, адзначаны даследчыкамі ўнёсак А. Ельскага ў рэпрэзентацыю і пашырэнне ведаў пра Беларусь канцэптуальна грунтуецца вакол тэмы мовы, яе спасціжэння ў якасці ядра этнакультурнай адметнасці беларускага народа. З улікам значнасці моўнага пытання для фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці мэтай дадзенага артыкула бачыцца вызначэнне асаблівасцей рэцэпцыі мовы ў творчасці А. Ельскага як найважнейшай адзнакі этнакультурнай адметнасці беларусаў.

Прызнанне эстэтычнай і практычнай вартасці мовы – адзін з ключавых этапаў станаўлення нацыянальнага мастацтва слова. А. Ельскі прадстаўляе кагорту тых аўтараў XIX ст., якія вярталі беларускую мову ў літаратурны ўжытак і ў цэлым вызначалі асновы яе далейшага ўспрымання. Прыкладам уласных твораў пісьменнік доказна паказваў магчымасці народнай гаворкі, яе прыдатнасць для вырашэння мастацкіх задач. Карэктуры тэкстаў, зробленыя ўласнай рукой А. Ельскага [4, с. 110], яго заўвагі да выдаўцоў [4, с. 67] сведчаць аб надзвычай уважлівым, скрупулёзным падыходзе аўтара да пытанняў выкарыстання беларускай мовы, прынамсі, перадачы на пісьме асаблівасцей яе гучання. Глыбокія веды ў галіне мовазнаўства і асабісты вопыт карыстання беларускім словам вызначаюць навуковую каштоўнасць артыкула А. Ельскага «Беларускага мова» (1892). Дадзеная праца, падрыхтаваная адмыслова для публікацыі ў «Wielkiej encyklopedii powszechnej ilustrowanej», уяўляе адзін з першых навуковых аглядаў беларускай граматыкі і фанетыкі.

Аднак на схіле XIX ст. актуальнасць пытання выкарыстання беларускай мовы становілася прадметам не толькі навуковых дыскусій. У абгрунтаванні права беларускага слова на будучыню А. Ельскаму, акрамя даследчыцкіх кампетэнцый, пастаянна былі патрэбны навыкі прыгожага пісьменства і палемічнага майстэрства. Таму публікацыі на тэму беларускай мовы выяўляюць у сукупнасці дасведчанасць, творчыя здольнасці аўтара і яго адданасць беларускай справе.

У артыкуле «Пра беларускую гаворку» (1885), які ўзнік у адказ на чарговыя спрэчкі наконт перспектывы мовы беларусаў, аўтар прызнаваўся: «Справа гэта немалой цяжкасці і перавышае сціплыя сілы пішучага – выказаць што-небудзь больш выдатнае ў абарону народных гаворак» [3, с. 309]. Тым не менш пастаўленая задача была яму па сілах. Тэкст будаваўся так, каб логікай разважанняў падвесці да ўсведамлення значнасці прадмета размовы. Пісьменнік паслядоўна, адзін за адным выкладваў перад чытачом важкія і адначасова яркія аргументы. Ён прапаноўваў паглядзець на развіццё мовы ў кантэксце агульных законаў быцця. Вобраз магутнага дуба, які сілкуюць карэнні, служыў у яго аповедзе метафарычнай ілюстрацыяй думкі пра тое, што «культурная мова» праз народныя гаворкі «цудоўна ўцягвае ў сябе сокі жыцця» [3, с. 309]. У сваю чаргу бясспрэчная прыцягальнасць тэзісу, што «без гармоніі адрозненняў свет выглядаў бы мёртва, без зместу, нібы шэры фон» [3, с. 310], пацвярджала слушнасць існавання шматлікіх моў і таго, што «кожная нацыя павінна мець сваю асобную мову» [3, с. 310]. Звяртаючыся да гісторыі еўрапейскага мастацтва слова, А. Ельскі прыводзіў прыклады паспяховага выкарыстання народных гаворак у літаратуры. Яго згадкі пра Старажытныя Рым і Грэцыю, Англію, Германію, Францыю, Італію, не заглыбляючыся ў спецыфіку эпох і абставін, выстройваліся ў адзін роўны шэраг прэцэдэнтаў, якія выразна абазначалі жаданыя перспектывы беларускай мовы.

Лагічную неабходнасць такога развіцця А. Ельскі пацвярджаў і фактамі з айчынай гісторыі. У артыкуле «Пра беларускую гаворку» згадваўся вопыт прадстаўнікоў палемічнай літаратуры і рамантыкаў у збліжэнні кнігі з мовай народа, давалася ацэнка тагачаснай беларускай літаратуры. «Хоць яна і небагатая, – адзначаў даследчык, – але мае не самыя горшыя творы, напрыклад, двух Марцінкевічаў, Каратынскага, некалькі важнейшых прац Насовіча і Пецярбургскай Акадэміі навук, якія датычацца беларускай мовы» [3, с. 316]. Відавочна, што А. Ельскі мог прывесці і больш прыкладаў. Прынамсі, складзены ім спіс выданняў па беларускай тэме пачынаўся ад «Бібліі» Францыска Скарыны і ўключаў больш за 200 назваў. Навуковая каштоўнасць гэтай працы захоўваецца і па сённяшні дзень, а на той час

сabrаны і сістэматызаваны пісьменнікам матэрыял фактычна адкрываў незаўважаны дагэтуль маштаб беларускай адметнасці, паўнаwartасны беларускі кантынент. Традыцыя спасціжэння Беларусі, накопленая за папярэднія чатыры стагоддзі, але схаваная ў іх даўніне і раскіданая па розных публікацыях і нават рукапісах, станавілася дзякуючы даследаванням А. Ельскага бачнай, адчувальнай. Яго артыкул «Słówko o materyałach słuźących do badań gwary, etnografii i literatury białoruskiej», апублікаваны ў нумарах газеты «Chwila» (1886), а потым перапрацаваны і дапоўнены для «Wielkiej encyklopedii powszechniej ilustrowanej» артыкул «Беларуская літаратура і бібліяграфія» (1892) засведчвалі перад шырокай аўдыторыяй чытачоў наяўнасць у беларусаў грунтоўнай кніжнай культуры. Сам аўтар значэнне публікацыі беларусазнаўчых крыніц пашыраў за межы навуковай сферы, бачыў важнасць сабраных ведаў як апоры для фарміравання ў грамадстве неабходнай падтрымкі. Ва ўступе да артыкула ў газеце «Chwilia» А. Ельскі зазначаў: «Не ведалі пра мінулае беларускай мовы, таму нічога дзіўнага, што сумняваліся ў яе праве на існаванне, адкрыта заяўлялі пра яе гібель і не клапаціліся пра яе будучыню; разам з тым, калі гэтая мова сапраўды мае прыгожую традыцыю, то павінна атрымаць для сябе права ў будучым як натуральны, наканаваны вышэйшай сілай орган духу некалькіх мільёнаў ціхага, вясковага люду» [7, с.1].

Пералік літаратурных імён і назваў у згаданых даследаваннях А. Ельскага вызначаўся згодна з шырокім разуменнем іх сувязі з Беларуссю і ўключаў у тым ліку погляд на яе старонніх назіральнікаў. Адабраны такім чынам матэрыял не абавязкова ўтрымліваў этнічны беларускі складнік, але затое дазваляў наглядна дэманстраваць адметнасць Беларусі як асобнага гістарычнага рэгіёна. Разам з тым у рэпрэзентацыі мясцовай унікальнасці А. Ельскі праяўляў асаблівую ўвагу да тых вядомых творцаў, імёны якіх былі звязаны з беларускай зямлёй па нараджэнні. Артыкул «Адам Міцкевіч на Беларусі» (1885) аўтар пачынаў з разваг аб незвычайнай ураджайнасці тутэйшай зямлі на таленты і прапаноўваў шукаць прычыну гэтага феномена ў старажытнасці. Пакідаючы навуковыя доказы для іншых выпадкаў, пісьменнік аддаваў перавагу мастацкім сродкам пераканання, паэтызаваў прастору і гісторыю роднага краю: «ад вытокаў Дняпра да Буга і Нарава, ад Віліі да Прыпяці – гняздо старадаўняй славяншчыны, краіна герояў, гусяроў, патрыярхальных адносін і ахвяр у імя ўзнёслых ідэалаў!» [3, с. 321]. Натхнёны прыкладам папярэднікаў, аўтар узнёсла дэклараваў: «Нездарма ж пра гэтую родную зямлю, пачынаючы ад Баяна аж да нашых часоў, столькі разоў з захапленнем спявалі вестуны, чэрпаючы з народных песень, легенд і паданняў прарочае натхненне» [3, с. 321].

Словы прызнання багатай творчай спадчыны радзімы былі выказаны ў публікацыі нумара газеты «Крај», адмыслова прысвечаным памяці А. Міцкевіча. Пра Беларусь тут згадвалася ў адным шэрагу з артыкуламі пра англійскую, нямецкую, расійскую і іншыя еўрапейскія літаратуры, якія зведалі ўплыў вялікага паэта. Сярод іх праца А. Ельскага вылучалася тым, што ў ёй расказвалася пра славу тага земляка і ў сваю чаргу пра ўплыў на яго творчасць вобразаў роднага краю. Але асноўны акцэнт размовы ў цэлым пераносіўся на беларускую мову, галоўнай каштоўнасцю якой адпаведна міжнароднаму кантэксту прызнавалася аўтэнтычнасць. Аўтар засцерагаў ад замаху «на гэту святую спадчыну славяншчыны» [3, с. 322] і ставіў у прыклад А. Міцкевіча, які неаднаразова прыхільна ацэньваў народную гаворку сваёй роднай зямлі. У святле аўтарытэтнага меркавання паэта папрокам ад А. Ельскага да сучаснікаў гучала прызнанне ў марнасці ўласных спроб па развіцці беларускай мовы. З сумам ён канстатаваў: «Разумеючы бязмерную важнасць выратавальнага ўплыву роднай літаратуры на народ, мы горача і неаднойчы стараліся разбудзіць у грамадзянах добрай волі жаданне падтрымліваць папулярныя выданні на беларускай мове, але нашы заклікі не прынеслі жаданага выніку» [3, с. 323].

Валодаючы багатымі ведамі па гісторыі Беларусі, А. Ельскі старанна працаваў на яе будучыню, актыўна падтрымліваў беларускае слова, лічыў яго важным сродкам асветы і самавыражэння беларусаў. З улікам нераспрацаванасці тагачаснай беларускай нівы заслугі пісьменніка на ёй былі сапраўды маштабныя. Ускосна іх прызнавалі нават скептыкі беларускай справы. Так, артыкул «“Пан Тадэвуш” на Беларусі», надрукаваны ў «Tygodnik Ilustrowany» пад крыптонімам А. S., называў А. Ельскага першым у спісе з чатырох асоб, каму варта было б перадаць экзэмпляр паэмы, перакладзенай на беларускую В. Дуніным-Марцінкевічам. Праўда, пры гэтым «дабрадзея» іранізаваў з невялікай колькасці прыхільнікаў беларускай літаратуры і прапаноўваў пакінуць з усяго накладу «ну яшчэ з дзясятка для іншых сапраўдных знаўцаў на запас – а рэшту... аддаць на макулатуру, бо, апрача нас, некалькіх ці нейкага дзясятка, ніхто болей гэтага, можна сказаць пэўна, чытаць не будзе» [8, с. 167].

Працытаваная газетная заметка паказальна ілюструе таксама праблему тэндэнцыйнага ўспрымання беларускай мовы, калі аўтару бачылася «нейкая жартоўная травестацыя» ў самім факце пераказу вядомага твора па-беларуску. З такімі аднабаковымі меркаваннямі А. Ельскаму ў сілу сваёй прафесійнай дзейнасці даводзілася сутыкацца, як відаць, неаднойчы. У недаацэнцы мовы пісьменнік бачыў істотную перашкоду на шляху яе развіцця і мэтанакіравана працаваў над паляпшэннем іміджу. Яго публі-

кацыі паслядоўна неслі чытачу складнікі пазітыўнага вобраза, разказвалі пра старажытную славянскую мову, багаццем якой абавязкова варта скарыстацца дзеля духоўнага развіцця народа і пашырэння асветы ў дзяржаве. Такія палажэнні выглядалі пераканаўча не толькі дзякуючы іх сэнсу, але і спосабу прадстаўлення. Письменнік гаварыў не толькі ад сябе, магчыма, разумеў, што самотны погляд прыхільніка беларушчыны будзе выглядаць занадта суб'ектыўным, і актыўна спасылаўся на аўтарытэтных асоб. Найперш, у багацці беларускай мовы запэўнівалі неаднаразовыя згадкі пра слоўнік І. Насовіча. Выдадзеную ў 1870 годзе працу і яе аўтара А. Ельскі ўганароўваў самымі высокімі ацэнкамі, а заадно расхвальваў і сам лексічны матэрыял: «У гэтым манументальным творы, які каштаваў аўтару 16 год працы <...>, П. Насовіч з бесстароннасцю і сумленнасцю, вартай самай вялікай пахвалы, скрыштылізаваў беларускую мову. З таго часу, як існуе гэтая багатая крыніца мовы нашага народа, якая змяшчае звыш 30 тысяч слоў, беларуская мова можа быць спакойная за будучыню і развівацца на ўласнай глебе, толькі б добрая грамадзянская воля аўтараў умела выказваць гэтай мовай усё высакароднае, прагрэсіўнае і карыснае» [3, с. 317].

Таксама неаднаразова станоўча ў працах А. Ельскага адзначалася прадмова да зборніка «Белорусские песни». Важнай якасцю яе аўтара П. Бяссонава, як і ў выпадку з І. Насовічам, прадстаўлялася адсутнасць прадузятасці. Для А. Ельскага было важным расказаць, што «бесстаронні рускі даследчык беларускай мовы і песень» [3, с. 322] «з поўнай аб'ектыўнасцю выказаў слушную думку пра своеасаблівасць беларускай гаворкі і сказаў слова праўды тым, хто спрабаваў прынізіць гарманічную ў славяншчыне індывідуальнасць беларусаў» [3, с. 346]. Аднак сам беларускі аўтар пры спасылцы на працу П. Бяссонава не змог застацца цалкам аб'ектыўным. М. Хаўстовіч, звяртаючы ўвагу на кардынальнае разыходжанне поглядаў абодвух прадстаўнікоў XIX ст. на будучыню беларускай мовы і літаратуры, піша, што А. Ельскі «бярэ з прадмовы П. Бяссонава да кнігі *Бѣлорусскія пѣсни* (1871) толькі тое, што адпавядае ягонай уласнай канцэпцыі. Фактычна, А. Ельскі «пераіначвае» П. Бяссонава» [4, с. 36]. Параўнанне цытаты, ужытай А. Ельскім у артыкуле «Пра тутэйшы люд і яго стаўленне да інтэлігенцыі», і арыгінальнага тэксту доказна паказвае, што «фрагмент прадмовы П. Бяссонава стаў для А. Ельскага «падставаю» дзеля абароны ўласнае канцэпцыі: моваю навучання беларускіх сялян павінна быць беларуская» [4, с. 36].

Сацыяльная функцыя мовы вымяраецца не толькі існуючай практыкай камунікацыі ці выяўленнем культурнай традыцыі. У нацыятворчых працэсах яе рэцэпцыя напauняецца сімвалічным зместам і служыць важным

элементам самаідэнтыфікацыі. А. Ельскі пранікаўся прадметам сваіх даследаванняў і часам таксама праяўляў схільнасць да вобразнага мыслення. «Мова Беларусі жыве сёння на прасторах зямель, паўднёвая мяжа якіх дацягваецца да самай ракі Прыпяць, заходняя – амаль да Буга...» [3, с. 357] – у такім мастацкім стылі пачынаўся адмысловы энцыклапедычны артыкул «Беларуская мова». У газеце «Краі» пісьменнік разважаў пра мову як жывы арганізм, які можа захварэць на «заўчаснае малакроўе», і замацоўваў эмацыянальны ўзровень успрымання тэмы цытаваннем польскага філосафа К. Лібелята «Адбяры ў народа яго мову, і скончыцца з ёй яго жыццё» [3, с. 319]. Такія думкі падаваліся без прывязкі да пэўнага народа, але іх выказванне ў артыкуле пад назвай «Пра беларускую гаворку» прадвызначыла адзін з галоўных матываў беларускага нацыянальнага наратыву – папярэджанне аб катастрофічных наступствах, выкліканых стратай мовы.

У беларускай літаратуры зыходнай кропкай у апалогіі мовы прынята лічыць прадмову Ф. Багушэвіча да «Дудкі беларускай». Але існуе верагоднасць, што яе ўяўны аўтар Мацей Бурачок, калі дзякаваў «добрым людцам, якія навучылі чытаць-пісаць» [9, с. 112], мог мець на ўвазе і А. Ельскага. М. Хаўстовіч, гаворачы пра публікацыі ў газеце «Краі», лічыць, што «без тэкстаў, апублікаваных А. Ельскім, не маглі нарадзіцца вядомыя словы Багушэвічавай прадмовы да *Дудкі беларускай*. Мы бачым найпроставую залежнасць Ф. Багушэвіча ад А. Ельскага» [2, с. 29]. Разам з тым тлумачэнне ўвагі да беларускай мовы і ў цэлым спецыфікі яе рэпрэзентацыі выходзіць за межы сферы пытання творчых уплываў. А. Ельскі і Ф. Багушэвіч выглядаюць дастаткова самастойнымі творцамі, прызнанне якімі каштоўнасці беларушчыны адлюстроўвае не толькі асабістыя перакананні, але і паступовы рух грамадства да ўсведамлення беларускага народа суб'ектам гісторыі. Знаходзячыся ў авангардзе гэтых пошукаў, літаратура кіравалася логікай нацыянальнага будаўніцтва і падпарадкоўвалася яго ўстаноўцы на кансалідацыю. Так, праз эпітэты «родная», «святая» мова паказвалася надзвычай каштоўным набыткам усяго народа, а дэкларацыя яе багатага мінулага, занядбанага сучаснага дня і жыццёвай неабходнасці для будучага служыла спосабам ідэнтыфікацыі прысутнасці беларусаў у гістарычным часе.

Пералічаныя прыкметы ўшанавання мовы як супольнай каштоўнасці знайшлі адбітак у прадмове А. Ельскага да перакладзенай ім паэмы «Пан Тадэвуш». Апелюючы да пачуцця самапавагі, перакладчык заклікаў цаніць вартасці беларускай мовы менавіта яе носьбітаў: «Чытаючы “Пана Тадэвуша”, дарагія Беларусы, палюбіце ж усім сэрцам сваю родную,

занядбаную, святую беларускую мову, каторая спрадвеку не толькі была вашаю ў сёлах, но яе ўжывалі самыя даўнейшыя манархі краю і іх вяльможы» [3, с. 389]. Пераклад бачыўся аўтару важным унёскам у беларускую культуру. У прадмове ён адзначаў сусветную вядомасць А. Міцкевіча, указваў на прыналежнасць паэта да беларускай зямлі, згадваў пераклады паэмы на мовы іншых народаў і тым самым паказваў заканамернасць далучэння беларусаў да мастацтва сусветнага ўзроўню. У тлумачэнні мэты сваёй працы перакладчык падкрэсліваў атрыманы станоўчы рэпутацыйны эфект: «на чэсць беларускай літаратуры, беларускага народу; на чэсць роднай Міцкевіча Беларусі прылажыў я “Пана Тадэвуша” амаль даслоўна» [3, с. 389]. Асобнае прызнанне прэстыжнасці адрасавалася мове. Прадстаўлены паэтычны пераклад А. Ельскі справядліва лічыў наглядным доказам магчымасцей беларускай мовы, аб чым не прамінуў паведаміць чытачам: «Ваш старадаўны беларускі язык мусіць варт чагось, калі можна на яго склад ператлумачыць найцальнейшыя паэтычныя творы вялікіх пісацеляў» [3, с. 389].

Такім чынам, ацэнка мовы А. Ельскім выяўляе далучанасць аўтара да працэсу самаідэнтыфікацыі беларускай літаратуры і вынікае з неабходнасці абгрунтавання адметнасці культуры беларусаў. Творчасць пісьменніка характарызуецца мэтанакіраваным развіццём пазітыўнага ўспрымання беларускай мовы, вылучэннем у яе вобразе рыс старажытнасці і аўтэнтчнасці, тлумачэннем яе каштоўнасці як умовы жыцця і развіцця народа, яго роўных стасункаў з іншымі супольнасцямі. Аўтарская стратэгія рэпрэзентацыі беларускай мовы спалучае фармат навуковага пазнання з мастацкімі сродкамі стварэння вобраза: каштоўная сутнасць прадмета размовы пацвярджаецца фактамі, спасылкамі і разам з тым адлюстроўвае суб'ектыўнасць і метафарычнасць, уласцівыя мастацкаму мысленню.

ЛІТАРАТУРА

1. Казбярук, У. М. Аляксандр Ельскі / У. Казбярук // Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў: у 2 т. / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; навук. рэд. тома У. І. Мархель, В. А. Чамярыцкі. 2-е выд. – Мінск: Беларуская навука, 2010. – Т. 2 : Новая літаратура: другая палова XVIII – XIX стагоддзё. – С. 444–462.
2. Хаўстовіч, М. Аляксандар Ельскі і беларускае адраджэнне ў другой палове XIX ст. // Acta Albaruthenica. – 2017. – Т. 17. – S. 23–37.

3. Ельскі, А. Выбранае / Аляксандр Ельскі; уклад. Н. Мазоўка і У. Казберука; прадм. У. Казберука і К. Цвіркі; пер. з пол. Н. Мазоўка, У. Казберука, Г. Кісялева. – Мінск : Беларускі кнігазбор, 2004. – 496 с.
4. Хаўстовіч, М. Даследаванні і матэрыялы: літаратура Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзяў / М. Хаўстовіч. – Warszawa: Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. – 2017. – Т. 3. – 360 с.
5. Запартыка, Г. Таямніцы фонду Аляксандра Ельскага / Г. Запартыка // Звязда. – URL : <https://zviazda.by/be/news/20230626/1687787084-tayamnicy-fondu-alyaksandra-elskaga> (дата звароту: 02.10.2024).
6. Карлюкевич, А. Великий коллекционер земли белорусской: Александр Ельский / Алесь Карлюкевич // Звязда. – URL : <https://zviazda.by/ru/news/20210428/1619622952-velikiy-kollekcioner-zemli-beloruskoy-aleksandr-elskiy> (дата звароту: 02.10.2024).
7. Jelski, A. Słówko o materyałach służących do badań gwary, etnografii i literatury białoruskiej / A. Jelski // Chwila. Dziennik polityczny, literacki i społeczny. – 1886. – № 17. – S. 1.
8. Пачынальнікі: 3 гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. / уклад. Г. В. Кісялёў; рэд. В. В. Барысенка, А. І. Мальдзіс. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2003. – 549 с.
9. Багушэвіч, Ф. Прадмова / Ф. Багушэвіч // Літаратура другой паловы XIX стагоддзя: у 2 ч. / уклад. Л. Г. Кісялёвай, Н. М. Сенкевіч; камент. Л. Г. Кісялёвай; навук. рэд. С. Л. Гаранін. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2013. – Ч. 2. – С. 112–113.